

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя
професору кафедри управління
інноваційною діяльністю та сферою послуг
доктору економічних наук, професору
Мельник Лілії Миколаївні

ВІДГУК ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора
завідувача кафедри туризму та економіки підприємства
Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

Безуглої Людмили Сергіївни

на дисертаційну роботу

Чернія Ігоря Ігоровича

**«Модернізація взаємодії територіальних громад і бізнесу
в умовах цифровізації економіки»,**

подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 Суспільні та поведінкові науки
спеціальності 051 Економіка

Відгук підготовлено на основі вивчення рукопису дисертації, опублікованих наукових праць та документів, які свідчать про впровадження результатів досліджень Чернія Ігоря Ігоровича.

1. Актуальність теми дослідження

Дисертантом обрано суспільно значиму проблему, наукове розв'язання якої є на часі та сприятиме вирішенню важливого практичного завдання щодо модернізації взаємодії територіальних громад і бізнесу в умовах трансформації. В сучасних реаліях реформа децентралізації в Україні суттєво розширила повноваження територіальних громад, при цьому сформувавши перед ними нові інституційні та управлінські виклики у сфері налагодження ефективного партнерства з приватним сектором. Практика свідчить, що чинні механізми такої взаємодії є недостатньо адаптованими до потенціалу цифрових технологій, що зумовлює потребу їх наукового переосмислення й узгодження з інтересами бізнесу та територіальних громад.

У цьому контексті, обрана тема дисертаційної роботи Чернія Ігоря Ігоровича є актуальною та обґрунтованою, оскільки присвячена формуванню цілісного наукового підходу до модернізації взаємодії територіальних громад і бізнесу в умовах цифровізації економіки. Отримані результати дослідження мають як теоретичну, так і практичну цінність для органів місцевого самоврядування та суб'єктів підприємництва.

2. Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідних робіт Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя в межах науково-дослідної теми «Сучасні фінансово-економічні системи України: новітні тренди забезпечення стійкості та ефективного управління» (державний реєстраційний номер 0124U003478), де автором розроблено теоретико-методичні положення та прикладні інструменти вдосконалення механізмів взаємодії територіальних громад і суб'єктів підприємництва в умовах цифрової трансформації.

3. Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Одержані наукові результати спрямовані на вирішення завдання розроблення концептуальних засад формування механізму цифровізації місцевої економіки як інструменту модернізації взаємодії між територіальними громадами та бізнесом.

Водночас, автором уперше запропоновано механізм цифровізації місцевої економіки, котрий ґрунтується на поєднанні комплексу взаємопов'язаних компонентів і цифрових інструментів та орієнтований на підвищення ефективності взаємодії територіальних громад і бізнесу.

У дисертаційній роботі вдосконалено підхід до визначення функціональних ролей ключових суб'єктів місцевого розвитку, що дало змогу простежити їх еволюцію від переважно пасивних та адміністративно зорієнтованих учасників до активних, інтегрованих й інноваційно спрямованих стейкхолдерів.

Автором удосконалено алгоритм оцінювання цифрової готовності бізнесу, який, на основі адаптації провідних міжнародних методик до українських інституційних, економічних і технологічних умов, передбачає виокремлення п'яти рівнів готовності та шести функціональних доменів, забезпечуючи комплексну оцінку процесів цифрової трансформації підприємств різних галузей.

Подальшого розвитку набула систематизація відмінностей у рівнях цифрової готовності міських, селищних і сільських територіальних громад до взаємодії з бізнесом, що дозволило поглибити розуміння специфіки цифрової трансформації в різних соціально-економічних і просторових умовах.

4. Короткий аналіз основного змісту дисертаційної роботи

В дисертаційній роботі чітко та послідовно сформульовано мету та завдання дослідження, окреслено особистий внесок автора у розроблення обраної проблематики, виважено обґрунтовано основні напрями дослідження. Отримані наукові результати та висновки характеризуються високим рівнем обґрунтованості й достовірності, що забезпечено використанням сукупності сучасних загальнонаукових і спеціальних методів наукових досліджень.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України, документи міжнародних організацій, офіційні матеріали органів місцевого самоврядування в Тернопільській області та підприємств, що стали об'єктами дисертаційної роботи, результати власних досліджень і самостійні розрахунки автора.

Структура та кількість опрацьованих наукових джерел свідчить про глибину проведеного дослідження, тоді як широке залучення іноземних публікацій підсилює аргументацію отриманих результатів.

Ознайомлення з науковими положеннями та основними результатами дисертаційної роботи І.І. Чернія дає змогу відзначити ґрунтовність проведеного аналізу та чітку практичну спрямованість отриманих результатів.

У вступній частині дисертаційної роботи автором обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та основні завдання, визначено предмет і

об'єкт дослідження, розкрито наукову новизну отриманих результатів, їх практичне значення, показано зв'язок роботи з науковими програмами й темами, а також подано інформацію про впровадження та апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «Теоретико-прикладні засади взаємодії територіальних громад і бізнесу в умовах трансформації економічних відносин» досліджено еволюцію взаємодії територіальних громад і бізнесу; проаналізовано механізм впливу цифрових технологій на структуру, динаміку та суб'єктність цієї взаємодії; систематизовано функціональні ролі ключових суб'єктів місцевого розвитку в умовах цифровізації та простежено їх трансформацію від адміністративно-залежних до проактивних форм співпраці. Позитивне враження справляє виокремлення автором провідних тенденцій цифрової взаємодії територіальних громад і бізнесу.

У другому розділі «Діагностика стану взаємодії територіальних громад і бізнесу: цифровий контекст» обґрунтовано результати аналітичного дослідження сучасного стану та практичних аспектів взаємодії територіальних громад і бізнесу в умовах цифрової трансформації на прикладі Тернопільської області. Автором здійснено ґрунтовний аналіз рівня цифрової готовності територіальних громад, визначено ключові особливості, бар'єри та перспективи розвитку партнерських моделей у контексті формування збалансованої цифрової екосистеми місцевого розвитку, а також доведено залежність характеру партнерської взаємодії від типу територіальної громади. На особливу увагу заслуговує розроблений алгоритм оцінювання цифрової готовності бізнесу, який дає змогу визначати рівень цифрової зрілості підприємств за п'ятьма рівнями та шістьма функціональними доменами.

У третьому розділі «Удосконалення взаємодії територіальних громад і бізнесу в умовах цифровізації місцевої економіки» запропоновано практичні підходи до модернізації взаємодії територіальних громад і бізнесу в умовах цифрової трансформації економіки; проаналізовано стан і особливості цифрової трансформації різних типів територіальних громад Тернопільської області, а

також розроблено інструментарій оцінювання синергетичних ефектів цифровізації, що виникають у результаті взаємодії органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадян. Вартим особливої уваги є представлений механізм цифровізації місцевої економіки, який ґрунтується на системному підході та реалізується за циклічним принципом «Дані → Аналітика → Рішення → Реалізація → Моніторинг → Коригування → Дані (новий цикл)».

Дисертаційна робота завершується узагальнюючими висновками, в яких у стислій і логічно вивірній формі подано основні наукові та практичні результати дослідження. Зазначене вище дає підстави вважати дисертаційну роботу І.І. Чернія самостійним і завершеним науковим дослідженням, а ключові поставлені завдання – повністю досягнутими.

5. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи І.І. Чернія є достатньо обґрунтованими, що забезпечено коректним і послідовним використанням методів моделювання, системно-структурного, структурно-функціонального й проектного аналізу. Достовірність одержаних результатів додатково підтверджується їх практичною реалізацією та ефективним упровадженням у діяльність відповідних суб'єктів місцевого розвитку.

Дисертаційна робота має логічно вибудовану структуру, висновки та рекомендації ґрунтуються на наведених у розділах результатах, що свідчить про послідовність наукових міркувань автора та забезпечує цілісне сприйняття викладеного матеріалу.

Аналіз змісту розділів, застосованого методичного інструментарію та способів його використання дозволяє зробити висновок про належний рівень обґрунтованості наукових положень і практичних рекомендацій, які базуються на узагальненні теоретичних напрацювань і практичних результатів використання інформації з науково-технічних джерел, підтверджених характеристиками впроваджених інформаційно-технологічних рішень.

Отримані висновки та рекомендації вирізняються новизною підходів до побудови багаторівневого поведінкового моделювання економічних процесів та формування механізму цифровізації місцевої економіки. Практичне використання запропонованої моделі викладено логічно й структуровано, при цьому вона відображає поведінкову динаміку ключових агентів – органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадян – в умовах цифрової трансформації, що підвищує цінність результатів дослідження.

6. Практичні результати дисертаційної роботи

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання розроблених методичних підходів і алгоритмів цифрової трансформації для вдосконалення взаємодії територіальних громад із бізнесом, підвищення рівня прозорості управлінських процесів, раціоналізації використання ресурсного потенціалу та активізації інноваційної підприємницької діяльності. Запропонований механізм цифровізації місцевої економіки може бути використаний у процесі розробки та впровадження стратегій розвитку територіальних громад різних типів. Реалізація практичних рекомендацій автора сприятиме підвищенню цифрової спроможності територіальних громад, покращенню інвестиційного середовища та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку територій.

Отримані висновки дисертаційної роботи знайшли практичне застосування в освітній діяльності Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя під час підготовки та викладання двох навчальних дисциплін: «Управління проектами з місцевого та регіонального розвитку» та «Електронні громада, місто та регіон» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Наукові розробки автора враховано в діяльності чотирьох територіальних громад Тернопільської області, а також впроваджено у роботу групи компаній «MagneticOne Group», що засвідчує практичну значущість і готовність розроблених методологій та інструментів до застосування в реальних умовах.

7. Оформлення дисертаційної роботи, дотримання вимог академічної доброчесності та повнота викладу наукових положень та результатів в опублікованих працях

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (401 найменування) та додатків (на 95 сторінках). Основний текст дослідження викладено на 13,6 авторських аркушах (217 сторінках), оформлена згідно вимог.

Дисертаційна робота має логічну структуру. Основні висновки та рекомендації ґрунтуються на результатах поданих у розділах. Список використаних джерел є репрезентативним і містить сучасні джерела, що відповідають предметній області дослідження.

Отримані результати наукового дослідження свідчать про високу індивідуальність роботи, прослідковується авторський стиль. У дисертаційній роботі не виявлено текстових запозичень і використання наукових результатів інших науковців без вказання посилань на відповідні джерела. Використання матеріалів інших дослідників здійснено з дотриманням вимог наукової етики та містить належні посилання на відповідні джерела.

Ключові наукові положення дисертаційної роботи представлено в опублікованих наукових працях автора. Результати висвітлено у 16 наукових публікаціях, з яких 6 статей у фахових наукових виданнях України та 10 праць апробаційного характеру у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій. За підсумками аналізу дисертаційної роботи Чернія І.І., фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Забезпечено дотримання критеріїв щодо кількісних та якісних показників публікацій.

8. Мова та стиль дисертаційної роботи

Дисертаційна робота написана логічно та послідовно, відзначається чіткою структурованістю викладу, аргументованістю положень і доступністю сприйняття складних теоретичних та прикладних аспектів дослідження. Матеріал подано на високому фаховому рівні з використанням сучасної наукової термінології, що

відповідає обраній спеціальності та предметній області дослідження. Автор демонструє ґрунтовне володіння понятійно-категоріальним апаратом, уміння коректно інтерпретувати результати досліджень і логічно поєднувати теоретичні узагальнення з аналітичними та практичними висновками, що забезпечує цілісність і наукову завершеність роботи. Висновки та рекомендації, які наведені у дисертаційній роботі, є внутрішньо узгодженими, методологічно виваженими та орієнтованими на вирішення актуальних завдань розвитку місцевої економіки в умовах цифрової трансформації, що свідчить про завершеність і наукову цілісність дослідження.

Тема, зміст і отримані наукові результати дисертаційної роботи повністю відповідають спеціальності 051 Економіка, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

9. Зауваження до дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Чернія І.І., її значення для теорії та практики, вважаємо за необхідне звернути увагу на окремі дискусійні положення та твердження, які, на нашу думку, є недостатньо розкритими та вимагають пояснень у процесі дискусії при захисті дисертації:

1. У першому розділі (підрозділ 1.1, С. 34-44; підрозділ 1.2, С. 45-73) для підвищення термінологічної чіткості доцільно було б диференціювати використання понять «цифровізація», «цифрова трансформація» та «цифровий розвиток» із урахуванням їх ієрархії та функціонального навантаження.

2. У першому розділі (підрозділ 1.1, С. 45) представлено авторське трактування поняття «взаємодія територіальної громади і бізнесу», яке є логічним і аргументованим, але потребує більш чіткого розмежування зі суміжними категоріями: «публічно-приватне партнерство» та «соціальне підприємництво». Окрім цього, методологічна новизна могла би бути посилена через чітке формулювання автором дефініцій інших ключових категорій – «взаємодія», «цифрово-екосистемна модель», «партнерство у цифровій економіці» – з

подальшим використанням їх як базових конструктів у всіх розділах дисертаційної роботи.

3. У другому розділі (підрозділи 2.1-2.2, С. 88-117) обґрунтовано доцільність цифровізації територіальних громад, однак економічна ефективність інвестицій у цифрові проекти розкрита недостатньо. На нашу думку, доречним було б розширити дослідження розрахунками економічної ефективності для 2-3 типових цифрових рішень (електронні інвестиційні платформи, цифрові сервіси для МСП, GIS-інструменти просторового планування), що дозволило б оцінити їх бюджет та соціально-економічний ефект.

4. У другому розділі (підрозділ 2.2, С. 100-117) з метою підвищення доказовості отриманих висновків вбачається обґрунтованим доповнення дослідження блоком кількісного аналізу, зокрема, із застосуванням регресійного моделювання, що дозволило би виявити статистично значущі детермінанти цифрової готовності територіальних громад та ідентифікувати сильні й слабкі фактори цифрової трансформації на місцевому рівні.

5. Розроблений у третьому розділі (підрозділ 3.3, С. 208-231) механізм цифровізації місцевої економіки є логічно вибудованим і системним, проте не всі його елементи мають достатній рівень формалізації. Варто було б посилити його прикладний характер шляхом детальної операціоналізації окремих складових, зокрема, у вигляді покрокових процедур, набору показників результативності або типових управлінських рішень.

6. У третьому розділі (підрозділ 3.1, С. 150-170) запропоновані типологічно орієнтовані моделі цифрової трансформації територіальних громад є логічно структурованими та практично релевантними. Однак, у дисертаційній роботі недостатньо чітко визначено критерії віднесення конкретних територіальних громад до відповідних моделей (С. 43, 153). Ефективним було б формалізувати ці критерії (рівень цифрової готовності, бюджетна спроможність, чисельність населення, економічна структура тощо), що підвищило б відтворюваність і прикладну цінність запропонованої типології.

Водночас, перераховані зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка вирішує важливу проблему вдосконалення теоретичних і прикладних засад модернізації взаємодії територіальних громад і бізнесу в умовах цифровізації економіки.

Висновок щодо дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Чернія Ігоря Ігоровича на тему «Модернізація взаємодії територіальних громад і бізнесу в умовах цифровізації економіки» є завершеним кваліфікаційним науковим дослідженням, що містить нові науково-обґрунтовані результати. У дисертації вирішено важливу науково-практичну проблему щодо модернізації взаємодії територіальних громад і бізнесу в умовах цифровізації економіки. Порядок викладу отриманих наукових результатів, зміст, структура, обсяг і оформлення дисертаційної роботи відповідають вимогам, що вносяться до дисертацій на отримання ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка.

Загалом, дисертаційна робота та висвітлені в ній результати дослідження відповідають спеціальності 051 Економіка та вимогам відповідно до «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року та чинним вимогам Міністерства освіти і науки України, а її автор – Черній Ігор Ігорович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка галузі знань 05 Суспільні та поведінкові науки.

Опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри туризму та
економіки підприємства
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»

Людмила БЕЗУГЛА

Підпис *Безугла Л.*
засвідчую:
вчений секретар
Вченої ради *Жаботинська Г.*